

Taula

7	Introducció
11	<i>Introduzione</i>
14	<i>Preludio</i>
15	Preludi
32	Corrente
33	<i>Corrente</i>
34	I. <i>incerti palinsesti...</i>
35	I. incerts palimpsests...
36	II. <i>getta i propri mulinelli...</i>
37	II. llança els propis remolins...
38	III. <i>bruixot bruixot...</i>
39	III. bruixot bruixot...
42	IV. <i>il taglio nella pietra...</i>
43	IV. el tall en la pedra...
44	V. <i>occulta sotto maschera di zinco...</i>
45	V. oculta sota màscara de zinc...
48	VI. <i>insalatiera di rovine...</i>
49	VI. enciamera de ruïnes...
50	VII. <i>parte come sibilo inguinale...</i>
51	VII. parteix com a bronzit inguinal...
54	VIII. <i>crede non crede...</i>
55	VIII. creu no creu...
56	IX. <i>fino al colmo dell'aggregabile...</i>
57	IX. fins al súmmum de l'agregable...
60	X. <i>per sponde d'azzurro e tappeti...</i>
61	X. per voravius d'atzur i tapissos...
62	XI. <i>tremano nei suoi polmoni...</i>
63	XI. tremen dins els seus pulmons...
66	XII. <i>irridono a ponente gli interstizi di beltà...</i>
67	XII. se'n riuen a ponent els intersticis de bellesa...
68	XIII. <i>ubriacato da ignota potenza pendolare...</i>

- 69 XIII. embriac d'ignota potència pendular...
- 72 XIV. *la Rivelazione stanza in luminosissimo rosone...*
- 73 XIV. la Revelació s'allotja en lluminosíssima rosassa...
- 74 XV. *L'incompiutezza è di Dio...*
- 75 XV. La incompletesa és de Déu...
- 78 XVI. *coincide con cento mappe e più...*
- 79 XVI. coincideix amb cent mapes i més...
- 80 XVII. *sommatoria che elude...*
- 81 XVII. sumatòria que eludeix...
- 84 XVIII. *le viti una vita...*
- 85 XVIII. les vinyes una vida...
- 86 XIX. *la più semplice equazione...*
- 87 XIX. la més simple equació...
- 89 Epíleg de la traductora

Introducció

Exercici de participació

Com molts dels nostres poetes contemporanis, Gilberto Isella es troba en una situació paradoxal en relació amb la realitat, en l'objectivitat de la qual desconfia, però de la qual es nodreix mitjançant la creació lingüística. Se li pot, per tant, atribuir la tendència a conrear el culte a la fidelitat a una realitat impossible, entesa aquesta dins una accepció lacaniana com a territori de confrontació de fets contingents i expectatives de la psique. No ens hauria, doncs, de sorprendre constatar que en el cas del text sobre el qual versa la present introducció, el punt de referència, declarat fins i tot pel títol, sigui explícit i ambigu alhora, atès que el nom d'Antoni (Gaudí) actua més com a ham poètic, que no pas com a objecte històric. Fins i tot el temple de la Sagrada Família, la celebèrrima obra a la qual s'al·ludeix en molts moments, no és objecte d'una descripció, ni encara menys d'una ecrasi que intenti convertir-la en traducció verbal. Tant el monument com el seu artífex són presents i absents precisament perquè ambdós són filtrats a través de la sensibilitat d'un poeta que els encara des d'un punt de vista que no es doblega ni davant la constatació (històrica, biogràfica, de totes passades objectiva), ni davant la imposició d'un subjecte en posició de dir-nos la veritat entorn a Gaudí.

Els detalls que fan al·lusió al monument, als materials de construcció i a les estructures arquitectòniques o decoratives que el distingeixen són nombrosos (els arcs rampants, les agulles, els capitells i, sobretot, la pedra, matèria cardinal que sosté el tot) però són atrapats en un procés de contínua metamorfosi que fa que la seva natura funcional esdevingui problemàtica. Des de la primera pàgina l'objectivitat de l'obra arquitectònica es posa en crisi pel fet que aquesta és donada com a no finalitzada, així com també és considerat indeterminat el temps concedit a l'arquitecte per a ultimar-la. L'il·limitat impera. Simètricament, el subjecte meditant i enunciant del text oscil·la entre la identificació amb la persona de l'arquitecte i la d'Isella, autor inquiet, fascinat, tenint ben present el sentit més originari del *fascinum*, tant per la grandiosa obra arquitectònica com per l'enigmàtica passió que mou el seu artífex a realitzar-la.

Es podria subratllar que, en més d'un sentit, el poeta s'adequa a trets formals propis de l'obra de Gaudí, a una capacitat d'assimilació d'estils diversos, a un gust hiperbòlic que passa de l'ordre arquitectònic al verbal, a un desig de soscar qualsevol distinció entre força de l'estructura i efectes decoratius de superfície, però un més profund element de continuïtat sembla constituït per una aspiració apassionada comuna a concentrar-se en una recerca dels efectes embriagadors propis perquè priva d'una fase lògicament conclusiva. És significativament, el "caminar", el procedir a través de l'ignot i del perturbant, allò que compta, i no pas la consecució d'una finalitat, fins i tot si un final ens espera a la conclusió de la nostra experiència.

Des de l'apogeu del modernisme català ha transcorregut un segle, que ha estat interpretat, a posteriori, de diversa manera, constel·lat tanmateix d'experiències col·lectives tràgiques, que han posat durament a prova la fe de l'home de trobar-se en un sender que el

guiï cap a un futur radiant. Es tracta d'un sentiment antic, declinat de manera diversa per poetes de totes les èpoques (exemplarment per Hölderlin), de manera excessiva per molts poetes d'aquella que Auden definia com "L'edat de l'ansietat", i que Isella hereta també per articular-lo d'una manera personal. Isella eludeix no tan sols la crònica sinó també la Història, com es dedueix de la relació, esmuyedissa i apassionada alhora, que estableix amb Gaudí, i un punt de vista tal l'indueix a perseguir un temps estàtic, paradoxal pel fet de constituir-se als confins entre somni i realitat, entre una infinitat utòpica i un sentir concret, atraient el lector cap a una direcció de lectura en la qual cadascú de nosaltres hi està implicat en tant que partícip de la inquietud pròpia dels nostres temps.

Franca TIBERTO
Presidenta del Pen Club de la Suïssa Italiana i reto-romanx,
Lugano, 7 de gener de 2016

Introduzione

Esercizio di partecipazione

Come molti poeti nostri contemporanei Gilberto Isella si trova in una situazione paradossale nei confronti della realtà, della cui oggettività diffida ma alla quale attinge attraverso la creazione linguistica. Gli si può pertanto attribuire la tendenza a coltivare il culto della fedeltà a un reale impossibile, inteso quest'ultimo in una accezione lacaniana come territorio di uno scontro tra fatti contingenti e attese della psiche. Non deve dunque sorprenderci constatare che nel caso del testo sul quale verte la presente nota il punto di riferimento, dichiarato fin dal titolo, sia esplicito e ambiguo al contempo, dato che il nome di Antoni (Gaudì) funge più da esca poetica che da oggetto storico. Anche il tempio della Sagrada Família, la celeberrima opera alla quale si allude in molti punti, non è oggetto di una descrizione, né tanto meno di una ecfraresi che tenti di convertirla in traduzione verbale: tanto il monumento quanto il suo artefice sono presenti e assenti precisamente perché entrambi sono filtrati attraverso la sensibilità di un poeta che li affronta da un punto di vista che non si arrende né alla constatazione (storica, biografica, e comunque oggettiva) né all'imposizione di un soggetto in grado di dirci la verità intorno a Gaudì.

I dettagli che alludono al monumento, ai materiali di costruzione e alle strutture architettoniche o decorative che lo contraddistinguono, sono numerosi (gli archi rampanti, le guglie, i capitelli e soprattutto la pietra, materia cardinale che regge il tutto) ma sono colti in un processo di continua metamorfosi che rende problematica la loro natura funzionale. Fin dalle prima pagina l'oggettività dell'opera architettonica è messa in crisi dal fatto che essa è data come non terminata, così come è considerato indeterminato il tempo concesso all'architetto per ultimarla. L'illimitate impera. Simmetricamente, il soggetto meditante ed enunciante nel testo oscilla tra l'identificazione con la persona dell'architetto e quella di Isella, autore inquieto, affascinato, tenendo presente il senso più originario del fascinum, sia dalla grandiosa opera architettonica sia dalla enigmatica passione che indusse il suo artefice a realizzarla.

Si potrebbe sottolineare che, sotto certi profili, il poeta si adegua a tratti formali propri dell'opera di Gaudì, a una capacità di assimilazione di stili diversi, a un gusto iperbolico che passa dall'ordine architettonico a quello verbale, da un desiderio di minare ogni distinzione tra forza della struttura portante e effetti decorativi di superficie, ma un più profondo elemento di continuità sembra costituito da una comune appassionata aspirazione a puntare su una ricerca dagli effetti inebrianti proprio perché priva di una tappa logicamente conclusiva. E', significativamente, il "camminare", il procedere attraverso l'ignoto e il perturbante, ciò che conta, e non il conseguimento di un fine, anche se una fine ci attende alla conclusione della nostra esperienza.

Dall'apogeo del modernismo catalano è trascorso un secolo variamente interpretato, a posteriori, ma comunque costellato di tragiche esperienze collettive che hanno messo a dura prova la fiducia dell'uomo di trovarsi su un sentiero che lo guidi verso un futuro

radioso. Si tratta di un sentimento antico, variamente declinato da poeti di ogni epoca (esemplarmente da Hölderlin), esasperato da molti poeti di quella che Auden definì “l’età dell’ansia”, ed ereditato anche da Isella, che lo articola in modo personale. Isella elude non solo la cronaca ma anche la Storia, come si deduce dal rapporto, sfuggente e appassionato al contempo, che stabilisce con Gaudi, e tale punto di vista lo induce a perseguire un tempo estatico, paradossale per il fatto di configurarsi ai confini tra sogno e realtà, tra un’infinità utopica e un sentire concreto, attirando il lettore in una direzione di lettura in cui ciascuno è coinvolto in quanto partecipe dell’inquietudine propria dei nostri tempi.

Franca TIBERTO
Presidente P.E.N. della Svizzera italiana e retoromanca
Lugano, 7 gennaio 2016

Non terminerò la Sagrada Familia. Muoverò pietre tra le lacrime del Signore per difendermi dall'ombra. L'aria mi è infedele, il suolo vibra come una ventosa sotto i miei piedi. Nomade tra gli impedimenti, festuca nel sisma. Spingerò lo spazio oltre i giorni. Entrerò nell'ora immobile, algida come un albero bagnato dalla luna. Ma non terminerò l'opera.

Si piega, l'otre della mia mente, alla furia di bestie innominate. Scivolo nel suo brodo versato su macigni, tra i rampanti dove il mostro sorgerà. Cornucopia di teste e di code fossili, essiccatoio di gemiti. Rimbomba il camminare, sopra. Due suole d'assurdo si attraggono e convergono, la cima e il fondo di una caverna sdoppiata. Due concavità, una sola vertigine.

Non potrò liberarmene. Roso dalle termiti dello spazio, le mie torri, spolpato dagli avvoltoi del tempo. Un drappello di Angeli rossi mi ha sottratto mappe, organigrammi, assonometrie. L'atelier è un va e vieni di ali. Ali che non porteranno più vento ai sogni. Ali in caduta. Quell'ampio terreno mi è ancora concesso dalla comunità. Per ironia, per sfregio. Nemmeno loro obbediscono a limiti. "Tempo indeterminato per te, caro Antoni", ha detto l'alcalde. La Curia mi offre un'illimitata risma di carta bianca. E un domani senza confini.

No enllestiré la Sagrada Família. Mouré pedres entre les llàgrimes del Senyor per protegir-me de l'ombra. L'aire m'és infidel, el sòl fimbria com una ventosa sota els peus. Nòmada entre els impediments, bri de palla en el sisme. Impel·liré l'espai enllà dels dies. Entraré en l'hora immòbil, àlgida com un arbre xop de lluna. Però no enllestiré l'obra.

Es plega, l'ordre de la meva ment, davant la fúria de bèsties inefables. Lliscant en el seu propi brou vessat sobre els penyals, entre els rampants d'on el monstre sorgirà. Cornucòpia de caps i de cues fòssils, assecador de gemecs. Retruny en caminar-hi, al damunt. Dues soles d'absurd s'atrauen i convergeixen, sostre i soler d'una caverna desdoblada. Dues concavitats, un sol vertigen.

No podré alliberar-me'n. Rosegat pels tèrmits de l'espai, les meves torres, demacrat pels voltors del temps. Un tro-pell d'Àngels vermells m'ha sostret mapes, organigrames, axonometries. L'obrador és un va i ve d'ales. Ales que no aportaran més vent als somnis. Ales en caiguda. Aqueix ampli terreny m'és encara concedit per la comunitat. A tall d'ironia, d'escarni. Ni tan sols ells obeeixen a límits. "Temps indeterminat per a tu, benvolgut Antoni", ha dit l'alcalde. La Cúria m'ofereix una il·limitada raima de paper en blanc, de carta blanca. I un demà sense confins.

Eppure, in un cassetto di ferro, è custodita la carta che reca una data. È il maledetto domani circonciso, di cui nemmeno il Dioche-mi-cogita ha notizia. Ogni carta mi fa paura. Fuggo dal bianco, non lo distinguo dal grigio, dal verderuggine che impregna i vessilli delle fortezze perdute. Lo fuggo implorandolo. L'Arcivescovo viene a passeggiare, talvolta nel pomeriggio, sotto gli scheletri delle volte, tra i pilastri scorciati. Ammira la Natività, circospetto, biascicando sentenze. Se ne sta muta quella Natività sulla facciata orientale, più non trasmette suono, né senso. Non le è bastato venire alla luce. Forse in tutta la pietra che mi circonda c'è rancore, risentimento. Ma perché? Perché a felicitare è solo il piccione che difende il suo nido? L'alto prelato ha con sé un fucile a canna doppia: "È per la caccia, non si sa mai, qui ogni specie d'uccelli marini ama sostare. Li vedi, appollaiati sui quei doccioni? Ammira gli stormi selvatici che scendono invece dall'Embordà, diavoletti!"

Camminare, camminare. Non faccio che camminare da giorni su questa spianata deserta. Dentro la boccia di una notte interminabile, curva che si ripete. Tengo in tasca i Pirenei. Mi fingo corpo retrattile, serpe da baraccone. Cammino, e la spianata s'allarga. Mi fermo, e lei si contrae su di me. Euclide non insegna lo spazio.

I tanmateix, en un calaix de ferro es custodia el full on consta una data. És el maleït demà circumcís, de qui ni tan sols el Déu-que-em-pensa té notícia. Tots els fulls em fan por. Defujo el blanc, no el distingeixo del gris, del verdet que impregna els emblemes de les fortaleses perdudes. El defujo implorant-lo. L'arquebisbe ve a passejar-se, tal volta a primera hora de la tarda, sota els esquelets de les voltes, entre les pilastres escurçades. Contempla el Naixement, circumspecte, remugant sentències. Si n'està de mut, el Naixement a la façana oriental, ja no transmet ni sons ni significats. No li ha bastat amb venir a la llum, a ell. Tal vegada en tota la pedra que m'envolta hi ha rancúnia, ressentiment. Però per què? Per què em ve a felicitar tan sols el colom que defensa el seu niu? L'alt prelat du un fusell de doble canó: "És per a caçar, no se sap mai, aquí a totes les espècies d'aus marines els agrada d'aturar-s'hi. Les veus, com es paren damunt d'aquestes gàrgoles d'aquí? Contempla els esbarts d'ocells salvatges, que davallen, en canvi, de l'Empordà, quins trapassers!"

Caminar, caminar. No faig més que caminar des de fa dies per aquesta esplanada deserta. Dins la volta d'una nit interminable, corba que es repeteix. Duc els Pirineus a la butxaca. Em fingeixo cos retràctil, serp de fira. Camino i l'esplanada se m'allarga. M'aturo, i se'm contrau al damunt. Euclides no l'ensenya pas, l'espai.

I

incerti palinsesti
spazio o vento
il nessuno
negli ambulacri di foglie

rètina
incappucciata dal talco
medaglia senza giorni

cielo a schegge su carovane
e il palmo morto, lo scriba

nervo triste del silenzio
proliferante in curve
strappate al panorama

dove latte macumba è mente
che la pietra filtra

e lui quartiere
acuto

corn de passió
dintre el portell

recante indifesa una notizia al cuore

I

incerts palimpsests
espai o vent
el no ningú
als ambulacres de fulles

retina
encapotada pel talc
medalla sense data

cel a resquills en caravanes
i el palmell mort, l'escriba

nervi trist del silenci
proliferant en corbes
esqueixades al panorama

on làctia macumba és ment
que la pedra filtra

i ell quarter
agut

corn de passió
dintre el portell

remetent indefensa una notícia al cor



Handwritten signature or initials in the bottom right corner.